

ההגות התורה

יו"ל ע"י חברת חוגי תורה - ישבר באהליך דקהל חסידי מנובוקא בעלזא
בנשיאות ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א • ע"ש ולע"נ הגה"ח רבי ישכר דוב ענגלענדער זצ"ל

גליון תרל"א פר' פקודי תשפ"ד
מסכת חולין ד. - ג.

עשולחן גבוה

אמרי קודש מב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

הציפור מה איכפת לך רשאי אני להתפאר לפני בת זוגתי ע"כ, ופי' בבת עין הכוונה כי הציפור הזאת הוא היצר הרע הוא השטן שאמר שאפשר לקלקל את כל הבנין שלא תשרה השכינה בהבית הקדוש הזה ויהיה כל עמלו לריק ח"ו, ושאל לו שלמה המלך היתכן כך הרי כמה הרבה כוחות הכניסו בביהמ"ק בתשובה ומעשים טובים ותפלות ואיך יתכן שיכול לקלקל הכל, ועל זה השיבה לו הציפור אין הכי נמי בעבירות גשמיות בוודאי אי אפשר לי להסית אותך רק בדבר קל כזה שתאמר כך לאשתך בטוב גמרתה הבית הזה ובתוך כך יכנס בך שמץ של גאות וגסות הרוח על ידי זה ולא תשרה השכינה בו חלילה [כדאי אין אני והוא יכולין לדור במקום אחד].

ובזה י"ל הכוונה כאן דאכן כשהאדם עושה דבר מצוה ואח"כ יש לו שמץ גאווה, שמספר בביתו שעשה כך וכך, כבר אין מקום להשראת השכינה, אבל בני ישראל בעשיית המשכן עשו באמת בתכלית השלימות כמו שמעידה התורה כאשר צוה ה' את משה כן עשו, ועכ"ז היה להם עדיין לב נשבר, שהיו יכולים לעשות עוד ביותר שלימות, ועל זה ברכם משה רבינו ע"ה יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, דבזה האופן באמת כשיש לאדם לב נשבר אף שקיים המצוה בשלימות אפשר שתשרה שכינה. והוא לימוד כשהאדם מקיים מצוות או לומד ומתפלל שתמיד צריך לשמור עצמו שלא יבוא אפילו לידי של גאווה וגסות רוח.

השי"ת יעזור שנזכה להישמר מכ"מ שצריך להישמר ולהינצל מכ"מ שצריך להינצל מתוך נחת וכל טוב.

ס"ג שב"ק פר' פקודי תשע"ו

זוכים למצות סוכה שהוא ענין השראת השכינה, להראות שעל ידי התשובה ראויים שתשרה שכינה עליהם.

ובזה י"ל הכוונה ג"כ כאן ככל אשר צוה ד' את משה כן עשו בני ישראל את כל העבודה, הכוונה לעצם העבודה בפועל, וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ד' כן עשו, ויברך אותם משה, וזהו מה שהתורה העידה שנתקבלה תשובתם, והוא על ידי השראת השכינה במשכן, וזה מה שבירכם משה אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, שנתקבלה תשובתם ושרתה שכינה ביניהם.

ס"א ליל שב"ק פר' פקודי תשע"ו

ככל אשר צוה ד' את משה כן עשו בני ישראל את כל העבודה, וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ד' כן עשו, ויברך אותם משה.

ודקדק כ"ק זקיני (מין מהר"ד ז"ע) ז"ל על כפל הלשון, ככל אשר צוה ד' וגו', כן עשו וגו', והנה עשו אותה כאשר צוה ד' כן עשו וגו'. וברש"י פי' ויברך אותם משה אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. צריך ג"כ להבין מה היה הכוונה בברכה זו, וכבר אמרנו אתמול בשם כ"ק זקיני ז"ל דבני ישראל אחרי שהשלימו את מלאכת המשכן התבוננו במחשבתם שהיו יכולים לעשותה ביותר שלימות וביותר כוונות וייחודים, ואצל הקב"ה ה' חשוב מאוד המחשבות האלו והגעגועים וההשתוקקות, וצריך מחשבות אלו כאילו נעשה עשי' חדשה בתכלית השלימות, ובה פ"י וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ד' כן עשו, דבאמת כבר בתחילה עשו אותה בני ישראל בתכלית השלימות, והנה עשו, היינו שמחשבה זו שהיתה להם שהיה יכול להיות ביתר שלימות, אלו המחשבות והגעגועים נחשבו כעשיה חדשה, כאילו היו עתה עושים אותה שוב בתכלית השלימות, ולזה ויברך אותם משה, אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם.

וי"ל עוד עפ"י מה שהיה הרה"ק מסקווירא זי"ע חוזר לומר מה דאי' בספר בת עין בליקוטים דאיתא במדרש דכשגמר שלמה המלך ע"ה את בנין בית המקדש עמדו שני צפרים על הגג, ואמרה האחת לחברתה אם ארצה אוכל לקלקל בנין זה. שלמה המלך הרי הבין שיחת עופות, ולכן כששמע מה שאמרה הציפור שאל היתכן כן האיך אפשר שתוכלי לקלקל הבנין, והשיבה

ככל אשר צוה ד' את משה כן עשו בני ישראל את כל העבודה, וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ד' כן עשו, ויברך אותם משה.

ודקדק כ"ק זקיני (מין מהר"ד ז"ע) ז"ל על אריכות וכפל הלשון, ככל אשר צוה ד' וגו', כן עשו וגו', והנה עשו אותה כאשר צוה ד' כן עשו וגו'. ואמר זקיני ז"ל הכוונה בזה דבני ישראל מגודל ענוותנותם אחרי גמרם מלאכת המשכן ה' להם השתוקקות וגעגועים על עשיית המשכן, שהתבוננו שהי' יכולין לעשותה ביותר שלימות, וביותר כוונות וייחודים, והקב"ה ה' מחשב אלו הגעגועים וההשתוקקות כאילו נעשה עשי' חדשה, וכן תמיד כשאדם מקיים מצוה, אז על ידי ההתבוננות שהי' יכול לעשות המצוה ביותר שלימות, זוכה שייחשב לו כאילו הגיע לשלימות המצוה, לזה באה התורה לרמוז כאן, ככל אשר צוה ד' את משה כן עשו, כאשר צוה ד' כן עשו, שתי עשיות אחד על העשיי' בפועל, והשני' על העשיי' מחדש שנעשתה על ידי שהיה להם השתוקקות וגעגועים לשלימות המצוה, וזה גם כן הכוונה בדברי רש"י ז"ל ויברך אתם משה אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ד' אלוקיני עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננה, והוא גם כן כפל לשון אלא מעשה ידינו כוננה עלינו מרמוז על העשיי' בפועל, ומעשה ידינו כוננה, מרמוז על העשיי' שנעשה בשלימות ע"י ההשתוקקות וגעגועים שיש להם לקיימה ביתר שלימות וכוונות, ע"כ.

וי"ל עוד דהנה היום הוא היו"ד של הבית ישראל מגור זצ"ל וראיתי מהשפת אמת עמ"ד בתחילת הפרשה אלה פקודי המשכן משכן העדות וברש"י עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם. ומדקדק השפ"א למה צריכים עדות, אלא דבני ישראל אחר חטא העגל היה לבם נשבר בקרבם ולא ידעו אם נתקבל תשובתם, ולזה נתן להם הקב"ה סימן ועדות על ידי שהשרה שכינתו ביניהם במשכן שתיקנו את החטא, וכדאי' לא היו ראויין בני ישראל לאותו חטא אלא להורות תשובה, הכוונה ג"כ להודיע לכל בעל תשובה שלא יפול ברוחו אולי לא נתקבלה תשובתו, אלא ידע שעל ידי התשובה ניתקן כבראשונה, וזהו ג"כ ענין חג הסוכות אחרי יום הכיפורים, שאחרי יום סליחה וכפרה

ש"ע הרב או"ח סימן קכח	מסכת חולין עמוד ליום	סדר הלימוד לשבוע הבעל"ט
יום	דף	יום
א	ו:	א
ב	ז:	ב
ג	ז:	ג
ד	ח:	ד
ה	ח:	ה
ע"ש / ושב"ק	חזרה	חזרה

עשולחן גבוה

דיבורים קדושים מרבוה"ק מבעלזא זי"ע

ב"ק מרון מהר"ש זי"ע

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד משה וכו', ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ד' את משה, ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן (לח, כא-כג). וצריך להבין הטעם למה כתיב כאן ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה וגו' ולא כתיב כאן רק החשבון, ולמה נזכר כאן מי הוא זה שעשה.

ונ"ל בפשיטות, דמרמו על גודל צדקתו של משה האיך רצה לנקות את עצמו מכל חשד, דאעפ"י שהוא לא לקח לידו המעות רק בצלאל והחכמי לב כמו שכתבי בפירוש (לעיל כה, ה) והם יקחו את הזהב וכו', וגם עושי מלאכה היו בצלאל ואהליאב שהיה ידוע גודל צדקתם, וממילא לא היה צריך משה לתת חשבון כי מי הוא שוטה כי"כ לחשוד בהם, אעפ"כ עשה משה חשבון מצד ענוותנותו ונתן חשבון על כל פרט, ללמד לכלל ישראל האיך שצריכים להתנהג בעונה ולהוציא עצמם מחשד מכל אדם.

ב"ק מרון מהרי"ד זי"ע

ויביאו את המשכן אל משה (לס, לג). במדרש (שמו"ר נב, א) הה"ד (תהלים מה, טו) לרקמות תובל למלך, לרקמות - זה המשכן שהוא מעשה רוקם, תובל למלך - זה משה שנאמר (דברים לג, ה) ויהי בישרו מלך, בתולדות אחריה - אלו ישראל שנאמר (שיה"ש ד, יב) גן נעול אחותי כלה, רעותיה - אלו ישראל שהן רעיו של הקב"ה, מובאת לך - שנגמר המשכן הביאורו אל משה, שנאמר וביאו המשכן אל משה. ולמה כפל המאמר ב' פעמים.

ותירץ מן הקדוש ז"ל כי איתא בגמ' (ברכות נ"ה ע"א) ובוזה"ק (ח"ב קמ"ט ע"א) דמעשה המשכן וכליו מרמזים על סודות עליונים, ובצלאל עשה המשכן בחכמה ותבונה שחנן אותו הבורא ב"ה לידע איך לעשות המשכן עפ"י סודות עליונים, כמש"כ (תהלים קלו, ה) לעושה השמים בתבונה, לכן הביאו המשכן אל משה ותאלו אל עשייתם של משה שידוע לתקן הכל ע"פ כוונת וסודות עליונים.

והנה הרמב"ם מבאר בהלכות מלכים (פ"א ה"ב) שהמלך בעצמו צריך להיות לו לב נשבה, כי לב מלך לב העם, ואף לבו נשבר אזי יגרום כי גם לב העם ישברו לבם נגד הבורא ב"ה. זה פירוש המדרש, תובל למלך - זה משה כדכתיב ויהי בישרו מלך בהתאסף ראשי עם, שהוא אסף וקיבץ כל ישראל וקרבתם להשלים כל עשיות המשכן להקב"ה.

ובמד"ר פר' תרומה (שמו"ר לג, ח) ועשו לי מקדש (לעיל כה, ח). אמר משה איך יכולין ישראל לעשות משכן להשראת השכינה אשר מלא כל הארץ כבודו, אמר לו הקב"ה כל איש אשר ידבנו לבו, וכל אחד מישראל יכול לקדש גופו וכחו לעשות הכנה להשראת השכינה, רק כל אחד מישראל התבונן בשפלות עצמו וחשב איך יכול לעשות משכן להשראת השכינה, לכן כשהביאו המשכן אל משה בקשו ממשה רבינו ע"ה מלך ישראל אשר לבו לב העם לקרב גם לבם להקב"ה כדי שיוכלו לעשות משכן להשראת השכינה, לכן כתוב אח"כ בתולדות רעותיה מובאת לך, שהביאו את עצמם ג"כ אל משה שיקרב אותם, נמצא שהביאו פעמיים, קודם המשכן, ואח"כ את עצמם, ודפח"ח.

ב"ק מרון מהר"א זי"ע

וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אותם משה (לס, מג). וברש"י ז"ל, אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נעם ה' אלקינו עלינו

עשולחן עלים

פנינים יקרים על פרשת השבוע

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד על פי משה כו'. והנה אמרו חז"ל (תענית ח) דאין הברכה שורה בדבר הספור והשקול והנה כאן במלאכת המשכן דנעשה עפ"י חשבון ועפ"י מדה הקצובה אך אעפ"כ היה הברכה שורה בה, והנה כתיב (שה"ש ז, ה) עיניך ברכות בחשבון, והנה שורש עין רעה הוא כמו בלעם דבכל מקום שנתן עיניו היה מורה באותו הדבר, (ח"א סח) מחמת הסתכל אז ראה בכח הבורא אשר אותו משרוש העליון של מקור החיים מחמת שהי' להוט אחר אותו הדבר והי' הדבר נחשב בעיניו, אבל לא הסתכל בכח השם יתברך אשר יש בתוכו, אבל גבי זרע ישראל כתיב עיניך ברכות בחשבון אף בדבר שיש בו חשבון ובא לידע מנין ומספר, אעפ"כ אינו מוזיק הסתכלות הזה מחמת שאיש הישראלי בכל דבר אשר רואה ומסתכל אז ראה בכח הבורא אשר אותו בו, וכיון שמדביק הדבר ההוא לשורשו או בראיה הלזו ממשיך ברכה ושפע ממקור עליון על הדבר ההוא, ח"ש עיניך ברכות, שענין נעשו כמו ברכות ומעניות השפעה אף בדבר חשבון, ח"ש אלה פקודי המשכן, במשכן שנמנה כל דבר כמה פעמים ונעשה בחשבון, ואעפ"כ היה הברכה והשכינה שורה בה ואדרבה שהי' המנין צורך גבוה, ח"ש אשר פקד ע"פ משה, מחמת שיצא המנין מפי משה שהיה ברכות ובקדושה עליונה ואדרבה על ידו ניתוסף ברכה.

קדושת לוי

וירא משה את כל המלאכה וגו' ויברך אותם משה. ופרש"י שברכם י"ה"ר שתשרה שכינה במעשי ידיכם ויהי נועם כו', הנראה בהבנת הענין דהנה כתיב וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, ר"ל כי הנה כתיב טוב עין הוא יבורך פי' ע"י הראיה בעין טובה וההארה הרבה אשר התנוצץ הש"י כביכול בעולם ע"ז הוא טוב מאד, כי זהו ענין הראי' להשפיע ההארה גם בחי' הראי' הוא חיות פנימי להחיותם מטובו ולכן כ"מ אשר תבוא בחי' הראיה שלמעלה תבא ברכה עמה, כמ"ש במצרים וירא אלקים את בני"א ואח"כ נאמר מיד ומשה היה רועה, בא צמיחות הגאולה והישועה עמה, ולכן נאמר הבט משמים וראה שוממותינו בראה לבד תושיע ושוממותינו תבנה, לא כמו שהסתרת פניך ממנו, וכן כתיב השקיפה ממעון קדשך וברך את עמך על ידי השקיפה והיחוד בעולמות עליונים וברך את עמך תבא לנו הברכה, וכו', ח"ש ג"כ כאן וירא משה את כל המלאכה וגו' ויברך אותם משה פי' ע"י שראה והביט משה בעין טובה את כל המלאכה והמשיך ממקור הברכה והאור העליון ובוהו היה מקום להשראת השכינה על כל המלאכה, כי אעפ"י שכל מלאכת המשכן נעשה בכוונות ויחודים הגדולים בכל זה הוצרך לראות משרע"ה להמשיך ההארה והנשמה לכל דבר, והווי וירא משה ויברך כי הוא ראה והתקין צורות וחיות לכל דבר והיא הברכה י"ה"ר שתשרה שכינה במעשי ידיכם.

תפארת שלמה

ותכל כל עבודתו וכו' ויעשו בני ישראל וכו'. איני יודע מה מלמדינו כל הפסוק, ונראה דמלמדינו דעת איך הבא לטהר מסייעין אותו וכל מה שהתשוקה מתרבה בעשיית המצוה הש"י למשען לו לגמור המצוה, הגם שהוא כמעט מן הנמנע הש"י עוזר לו, ומשמיענו זה הפסוק דמלאכת המשכן היה למן הנמנע למין האנושי שתעשה על ידו, וכבר ידעת שכמה וכמה עניינים היו דרך נס כמו היריח התיכון וכיוצא, רק להיות גודל תשוקתם לקיים רצון יוצרם עשו מה שהוא בחוקם וכחם והאמינו ב"י ובטחו בישועתו ועי"ז נגמרה העשיה, ח"ש ותכל כל עבודתו כו' ותכל מלשון כלתה נפשי (תהלים פד, א) שכל עבודת המשכן היה בתשוקה רבה ועל ידי כך ויעשו בני ישראל ככל וגו'.

אגרא דכלה

ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו (תהלים צ, ח). והנה, שם בתהילים פירש"י ז"ל יותר באריכות. ויש לדקדק על כפל הלשון 'ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו'.

וי"ל עפ"י מה ששמעתי מאמור"ר ז"ל שדקדק, הלא כבר נאמר בפסוק ל"ב ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו, ולמה נכפל כאן, ואמה, כי אחר שגמרו עשיית המשכן התבוננו ישראל כדאיתא בגמ' (ברכות נ"ה ע"א) יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ וכו', ואיך שהיו צריכין לעשות הכנה להשראת השכינה - ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (לעיל כה, ח), והיו להם השתוקקות וגעגועים לעבודת המשכן, והיו בעונה שהיה צריך להיות ביותר שלימות, אמנם מגעגועים אלו נעשה המשכן, ועל כן נכפל, וירא משה את כל המלאכה - היינו גם ההשתוקקות וגעגועים אלו שנגמר מזה בחינת המשכן, אד"ק ז"ל.

וי"ל שזהו ענין שנכפל גם כן ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו, היינו מלבד המשכן בפועל נעשה משכן על ידי הגעגועים. והנה, משה רבנו ע"ה היתה לו מדת ענוה והמשיך (מדת הענוה) לישראל. וזה י"ל כאשר צוה ה' את משה כן עשו - היינו בעונה גדולה עשו עוד הפעם משכן. והשי"ת יעזור וכו'.

ב"ק מרון מהרי"ד זי"ע

אלה פקודי המשכן משכן העדות (לח, כא). במדרש (שמו"ר נא, ב) נכנס משה אצל בצלאל ראה שהותיר מן המשכן, אמר לפני הקב"ה רבון העולם עשינו את מלאכת המשכן והותרנו מה נעשה בנותר, א"ל לך ועשה בהם משכן לעדות, הלך משה ועשה כן. שמעתי בשם רבן של ישראל מון ר' ישכר דב מבעלזא ז"ל דיש בעושי מצות שני סוגים, יש אחד כשעושה מצוה חושב ושמה שהשלמתי המצות בשלימות ועשיתי אותה כדבעי למיהו ועשיתי בה תקונים גדולים, והוא שש ושמה בגוונים שלה, ויש עושה מצוה בגיגעה ובכונה גדולה כדי לקיים המצוה בשלימות היותר ראוי, אבל אחר שנגמר הוא מביא המצוה בכור הבחינה אם עשה כתיקונה, ואחר הבחינה מוצא תמיד שעוד הותיר מן המצוה מן שלימותה ולא קיים אותה במילואה כדבעי למיהו ומוצא תמיד בה חסרונות, וזהו הוא מוצא חן בעיני הקב"ה ונותן להמצוה פרך יותר גדול, ולא כמו הראשון שמצא המצוה חן בעיני העושה, וזה היה נמי במלאכת המשכן, שאחר כל ההכנות שעשה משה בבנין המשכן לבנות בשלימות היותר נרצה, אבל אחר שנגמרה היה מוצא בה שהותיר בה ולא בנה אותה בשלימות הראוי לבנין נכבד כזה. וזה שאמר המדרש נכנס משה אצל בצלאל ראה, היינו אחר שבחן מעשה המשכן 'ראה' בעיני שכלו ומצא 'שהותיר' בשלימות המצוה, ושאל להקב"ה רבון העולם עשינו את מלאכת המשכן, היינו עשינו את שלנו כל מה שבכוחינו לכוון המלאכה בכל הכוונות שיש בכוחינו לכוון, אבל והותרנו, היינו שנדע שהותרנו עוד בשלימות ולא קיימנו המצוה בשלימותה הראוי, ומה נעשה בנותר, היינו מה נעשה שאין בכוחנו לכוון בנותר השלימות, כי בשר אנחנו ואין בכוחנו לעשות יותר.

ע"ז השיב הקב"ה לך ועשה בהם משכן לעדות, הכונה שבהם - בחסרון זה שמצאת במלאכתכם, בזה גופא נעשה המשכן, וזה עדות למשכן שנעשה כפי רצון השם, כי זה עושה נחת רוח להקב"ה בהיות האדם מקטין עצמו וחושב שלא מילא רצונו כראוי להקב"ה, וזה גופא נותן השינוי הגדולה במעשה המצוה, עכ"ד ודפח"ח.

לאסוקי שיעתתא

פניני הלכה ועיון על העמודים הנלמדים

הרב אשר ליברמאן שליט"א • ירושלים

שוגג באיסור דרבנן האם צריך כפרה

דין המוכר לחבירו מאבלות אסורות ואכלו אם חייב המוכר להחזיר לו דמי המקח

בש"ע ח"ו ס' רלד סעי' ב-ג נפסק:

"השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טריפה מה שאכלו [הקונים] אכלו, ויחזיר להם הדמים, אבל המוכר לחבירו דבר שאיסור אכילתו מדברי סופרים, אם אכלם אכל ואין המוכר מחזיר לו כלום."

מבואר מדברי השו"ע, חילוק לדינא בין המוכר מאכלות אסורות האסורות מן התורה לבין איסורים האסורים רק מדרבנן, שבאיסור דאורייתא אם נודע הטעות רק אחר שאכלו הקונה צריך המוכר להחזיר לו הדמים, ואילו באיסור דרבנן אין המוכר מחזיר כלום.

אמנם, כ"ז בנודע אחר אכילה, אבל אם נודע קודם אכילה בודאי יכול הלוקח לחזור בו ולבטל את המקח מכח מקח טעות, ורק לגבי אם יכול לתבוע בחזרה דמים אחר שאכל מחלקינן בחילוק הנ"ל, דבאיסור דאורייתא יכול לתבוע בחזרה דמים ולא באיסור דרבנן.

תמיהת הנתיבות בביאור ההלכה הנ"ל

ובנתיבות המשפט שם (ס"ק א) נתקשה בביאור הלכה זו שהמוכר אין מחזיר כלום מדמי המקח להלוקח, דהרי הא פשיטא ששויה הנכון של מאכל האסור באכילה מדרבנן הוא הרבה פחות ממאכל המותר, וכמו"כ פשיטא דמקח זה נחשב מקח טעות, שהרי אם נודע טעות זו קודם שאכלו הלוקח בודאי היה המוכר צריך להחזיר לו דמי המקח.

וא"כ גם עתה שכבר אכלו הלוקח, א"א להניח את הדמים ביד המוכר מצד המקח, שהרי מקח טעות היתה זאת, ורק מצד מה שאכל הלוקח והזיקו או נהנה ממנו מחייבין אותו בדמי המאכל, ומכח זה מניחין את הדמים ביד המוכר, אמנם מצד חוב מזיק או נהנה אי אפשר לחייבו לשלם יותר משווי האמיתי של המאכל, ומדוע מניחין ביד המוכר את כל דמי המקח שהם יקרים הרבה יותר מן הערך האמיתי של המאכל.

[ובשלמא אילו היה המקח קיים, יש לחייב את הלוקח לשלם כל דמי המאכל שהותנה ביניהם, דפסוק מקח מחייב לשלם גם יותר מדמיו (כשאין בו שיעור אונאה), אבל מאחר שלדינא המקח בטל האיך ניתן לחייב את הלוקח בדמי כל המקח יותר מן השווי האמיתי].

חידושו של הנתיבות

בגדר שוגג באיסור דרבנן מכח הנ"ל

ומכח קושיא זו מסיק הנתיבות חידוש גדול ויסודי הנוגע להרבה מקצועות בתורה:

"ואפשר, דאף דבאיסורי תורה אפילו אוכלן בשוגג צריך כפרה ותשובה להגין על היסורין,

ועיין בתשו' הרשב"א סי' תרט"ו, ומשו"ה אף שאכלו בשוגג צריך כפרה שהרי אכל דבר איסור בשוגג, אבל באיסור דרבנן אין איסור תורה על הדבר בעצמותו אבל הוא רק על האדם העובר, ומשו"ה כל שהיה שוגג ולא כיון לעבור ע"ד חכמים לא עבר איסורא כלל, וא"ש.

תמיה בדברי הנתיבות מדברי הגמ' בסוגייתנו

ואמנם רבות יש לתמוה בדברי הנתיבות מדברי המ' בסוגייתנו שמפורש יוצא מדברי הגמ' דהאוכל איסור דרבנן בשוגג נחשב זאת לעבירה. דהנה שנינו בסוגייתנו תקנת רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא לאסור שחיטת כותי, ודנו בגמ' אודות כמה אמוראים אם קבלו תקנה זו או לא, ומסופר בגמ' שאירע עובדא שאכל ר' יוחנן משחיטת כותי, ונסתפק ר' זירא בטעמו, מדוע אכל רבי יוחנן משחיטת כותי, האם משום שלא שמע כלל מתקנת רבן גמליאל ואילו שמע היה נמנע ולא היה אוכל, או דילמא אע"פ ששמע מתקנת ר"ג חלק עליה ולא קיבלה ולכן אכל.

ופשט רבי זירא ספיקתו זירא:

"מסתברא דשמיע להו ולא קבלוה, דאי ס"ד לא שמיע להו ואי הוה שמיע להו הוה מקבלי לה, היכי מסתייעא מילתא למיכל איסורא, השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן צדיקים עצמן לא כל שכן".

והיינו שהוכיח רבי זירא שעל כרחך חלק ר' יוחנן על תקנת ר"ג, ולא יתכן שאכלו מחמת ששגג ולא ידע מן התקנה, דלא יתכן שיסבבו מן השמים תקלה לצדיקים, שיאכל איסור ע"כ איפוא שהיה רבי יוחנן סבור לדינא שלא תקנו כלל איסור על שחיטת ככותי.

ואם כדברי הנתיבות דהאוכל איסור דרבנן בשוגג לא עבר שום איסור, אין שום ראייה מכח הכלל דאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים שהיה נחשב היתר לפי שיטת ר' יוחנן, שאפילו אם היה נחשב לאיסור כיון שאכלו בשוגג אין בכך שום תקלה ואיסור. והיא קושיא גדולה על דברי הנתיבות.

עובדא מהגרי"ז מבריסק ע"ד חידושו של הנתיבות

ואגב דעסקינן מחידושו זה הגדול של הנתיבות, נעתיק בבזה מכתב נאה מהגרמ"מ שולזינגר זצ"ל מב"ב, שנדפס בסוף ספר בארות יצחק על מס' פסחים (מהגר"ר יצחק שפיצר שליט"א).

ח"ל.

במה שלמד מדברי מרן רי"ז הלוי זיע"א הלכות חמץ ומצה שסובר שיש איסור חפצא באיסורים דרבנן ממה שכתב שם מרן זיע"א להדיא שחמץ בערב פסח בשעה שישית דכבר הוא אסור מדרבנן באיסור חפצא כדין חמץ של דבריהם, והעיר הדרי"ג שליט"א שהוא דלא כהנתיבה"מ סי' רל"ד ס"ק ג'.

ידע נא ידידי יקירי אהובי שליט"א שלפני למעלה מארבעים שנה במוצאי שביעי של פסח נכנס גאון אחד זצ"ל אצל מרן הגרי"ז ושאל ביאור דברי הרמב"ן בפרשת ויקרא א' ה' בענין אם שוגג צריך כפרה וכו', ואיני יודע מה דיברו, ועמד שם הגאון רבי שמואל אויערבאך (שליט"א) זצ"ל ואמר בחרדת קודש לפני דער הייליגער רבי דער בריסקר רב זהו לשוננו, "הרי הנתיבות אומר ששוגג דרבנן אין צריך כפרה", והשיב מיד מרן זיע"א, "סי איז דא המשך בעמוד ח'".

עיונות רבותנו

מרבזה"ק מבעלזא על הדף

מקבלין קרבנות מפושעי ישראל חוץ מ... ומחלל שבתות בפרהסיא (ה ע"א)

הזהירות לקחת נדבות ותרומות רק משומרי שבת

כידוע הקפידו כ"ק מרנן רבזה"ק ז"ע עד מאד, שלא לקחת נדרים ונדבות - והובים ומעות, מאת אנשים שהם מחללי שבתות רח"ל. הן עבור כספי המעמדות ושאר צרכי צדקה, הן עבור בנייני בתי כנסיות ובתי מדרשות, והן עבור בנין הישיבה ומוסדות התורה.

עבור כספי המעמדות

ראה ב'אדמור"י בעלזא' (חלק ג, עמוד רצ"א): "מרן לא רצה ליהנות מכספי פדיון שנתנו לו אנשים בלתי מהוגנים, היו מקרים שציווה לשרוף כספי פדיון כזה או למסרם לעכו"ם."

כמו כן כותב המשב"ק הרה"ח ר' מנחם מענדל לאנדמאן ז"ל להחסידיים שבארה"ב, ה"ל: והנה ידידי ספרתי תיכף כל דברי מכתבו למרן הק' שליט"א [כ"ק מרן מהרי"ד ז"ע] וצוה לי להשיב בזה"ל: "מעמדות יכולין לעשות [היינו לקבץ כספים עבור מעמדות], רק שיהי' באופן שכותבין, שיקחו רק משומרי ש"ק".

ובקובץ 'עתיקות' ח"ג (עמוד עו) נדפסו כמה מכתבים שכתב מבעלזא, הרה"ח ר' אהרן כ"ץ מבוסס ז"ל הי"ד, לאחיו הרה"ח ר' חיים נטע ז"ל, בהם הוא מזכיר הרבה ענינים מן ה"הויף" בבעלזא, ובא' המכתבים הוא מזכיר אודות שלוחים שיצאו לקבץ מעות על ענין שעמד אז על הפרק בחצר הקודש, וכותב כך: הי' בכאן מכתב מר' יואל מאשקאוויטש חתן הרב ר' של' שליט"א משאטץ [ה"ה הרה"ק ר' שלום משאץ ז"ל מלונדון], להרב ר' משה שליט"א בהרב שליט"א, אם אמת אשר ה"ר פרץ נ"י נסע ללונדון בפקודת הרב שליט"א, כי הוא יודע אשר בבעלזא אינם רוצים מעות כי אם משומרי ש"ק. כתב לו הרב משה שליט"א בזה"ל: "אמת אשר הרב ר' פרץ נ"י נסע בפקודת אבי מרוב"י שליט"א, ולענין גיבוי המעות כבר כתב לעושי רצונו לר' חיים נטע נ"י". וראה שם העתק ההוראה בענין זה שנשלח להרה"ח ר' חיים נטע ז"ל ע"י המשב"ק הרה"ח ר' נחמן הערש ז"ל: "לשלוח את הסכום שלהם לבדו, ולא לצרף אותו עם שאר הסכומים".

ובספר 'אדמור"י בעלזא' (חלק ג, עמוד רכ"ב) מסופר בשם היושב החסיד המפו' ר' ישראל הובניב'ער ז"ל, שפעם נתן לו כ"ק מרן מהרי"ד ז"ע חבילה שהכילה סכום כסף, ואמר לו: "ר' ישראל, שרוף את זה שלא יישאר מזה זכר, את הכסף הזה נתן לי איש שהוא מחלל שבת ועובר עבירות". וכאשר לקח ר' ישראל את החבילה כדי לקיים את מצוות מרן, עצר בעדו מרן ואמר: "שאלתי את האיש מתי חזר הוא לביתו, ואמר לי כי הוא עומד לנסוע מחר בבוקר, ויצא אותו והבא אותו אלי כי עלי לדבר אתו", יצא ר' ישראל וחזרו על כל האכסניות שבעיירה, עד שמצא את האיש והביא אותו למרן, כאשר נכנס האיש פנה אליו מרן בדברי כיבושין, ודיבר על לבו כי יהודי חייב לשמור את השבת כהלכתה, ואל לו להקל ראש במצוה קלה כבמורה, והוסיף: "כפי שנועד לי הנך עושה מלאכתך בשבת, ומוציא את עצמך מכלל ישראל, יודע אני כי הפריץ שלך לוחץ עליך דורש ממך שתעבוד בשבת, אולם יהודי המחשיב את דבר הפריץ יותר מאשר את דבר ה', אין לו חלק ונחלה בתוך כלל ישראל", וראה שהמשך השתלשלות הדברים עד שהלה חזר בתשובה שלימה.

וסיפר הגה"צ מנאראל זצ"ל, שבתחילת התייסדות הישיבה הק', עוד טרם בניית הבנין, השיגו העסקנים מקום ללמוד, וכן אולם על מנת לאכול בו, אבל עדיין לא היה מקום מסודר עבור שינה, עד כדי כך שהיו בחורים שישנו על המדרגות, כ"ק מרן ז"ע קרא אז למספר חסידים מארה"ב ואמר להם שצריך להשיג כסף עבור הקמת מקום שינה עבור הבחורים, כ"ק מרן ז"ע אף אמר "דער גערער רבי אמר לי מוסר על כך", אבל יחד עם זאת הזהיר כ"ק מרן ז"ע "שלא לקחת כסף ממי שמעשן בשבת קודש".

אולם מאחר שבימים ההם היה קשה מאד לאסוף סכומים גדולים אצל יהודים יראים ושלמים, שלא היו בעלי יכולת כל כך, ואילו אצל מחללי שבתות היה אפשר להשיג תרומות ונדבות גדולות מאד, לזה הרהיב הגה"צ מנאראל זצ"ל ואמר: "ס' איז דא מענטשן וואס זענען גאנץ וואוילע אידן, אבער...", אולם מיד עצר אותו כ"ק מרן ז"ע ואמר לו: "שא, שא, רעד נישט, דער טאטע ז"ל האט שטארק מקפיד געווען נישט צו נעמען פון אידן וואס רייכערן". גם לאחר שניסה שוב, עצר אותו כ"ק מרן ז"ע וחזר על דברי קדשו.

בשנת תשי"א הגיע החסיד ר' זאב רייכמאן ז"ל מבעלזא - שהתגורר באותם ימים בארה"ב - לארץ ישראל, ואז ביקשו כ"ק מרן ז"ע שבחורתו לחול' יקח על עצמו את עול גיוס הכספים עבור הישיבה הק', אולם מרן הזהירו שלא יקח כספים ממחללי שבתות, ומני אז היה יוצא בשבתות ומסתובב בין בתי כנסיות ובתי מדרשות לערוך מגביות לטובת הישיבה, והיה מכריז בקול גדול ובאומץ לב כי אסור לו לקחת ממחללי שבתות, ולמרות שבימים ההם היו רבים ל"ע שפסחו על שתי הסעיפים לא נבהל רבי זאב, וקיים את פקודת מרן בקול גדול ובפרסום רב, ועל ידי זה זכה גם לעורר על שמירת השבת.

עבור בנין הישיבה

וביתר שאת בעת תחילת בניין הישיבה בעיה"ק ירושלים ת"ו, התנה כ"ק מרן מהרי"א ז"ע לבל יקחו כסף מיהודים שאינם שומרי שבת ח"ו (כמובא בקונטרס 'מנהגי בעלזא', ובספר 'פאר משה' עמוד 181, וכן הובא ב'תשובות והנהגות' ח"ב סי' תפ), ובעת מעמד הנחת אבן הפינה אמר מרן כ"ק מרן מהרי"א ז"ע, שפירש את הפסוק (חבקוק ב' ט) כי אבן מקיר תזעק וכפיים מעץ יעננה, שכאשר יהודי נותן כסף לבנות בית הכנסת, זועקת האבן מהקיר שיהודי זה הוא שהכניס אותי כאן, ואמר כ"ק מרן ז"ע ש"לכן אינו רוצה שמי ששוכח עיקר שבת יהיה לו חלק בהישיבה".

וסיפר הגה"צ מנאראל זצ"ל, שבאותן ימים הגיע מארה"ב לארץ ישראל להסתופף בצל הקודש, וטרם נסיעתו ביקש ממנו אחד מראשי הישיבות בארה"ב, שמאחר ובנו חלה ונפל למשכב, עד שהרופאים כבר התייאשו ממנו ואינם נותנים לו תקוה, על כן הוא מבקשו להזכירו לפני ולפנים בקודש פנימה, ואכן הזכירו לפני מרן, אולם לאחר שעבר זמן מה ועדיין לא הוטב מצב בנו, החליט אביו לנסוע בעצמו לארץ ישראל, על מנת לבקש ממרן לפעול ישועה בעדו, כאשר נכנס האב אל כ"ק מרן ז"ע, הבטיח גם להשתדל ולאסוף סך עשרת אלפים דולר - סכום עצום ורב באותם ימים - עבור בנין הישיבה הק' שהיתה אז בראשית מלאכת הבניה, והנה אודות בנו החולה לא השיב לו מרן ז"ע מאומה, ואילו אודות סכום הכסף אמר לו מרן: "אני מסכים שיקחו כסף רק משומרי שבת", והיה נראה בעליל ששני הדברים לא עלו יפה, לא ישועת הבן, וגם לא תרומת הכסף לא מצאה חן בעיני מרן, ואכן, למרבה הצער נסתלק הבן כעבור זמן קצר, ואילו הסכום שאסף האב נודע שכל זה היה מאנשים שאינם שומרי שבת, אשר מרן לא רצה לקבלם.

עבור שיפוץ בית החיים

בספר 'תל תלפיות' (פרק ח) הביאו בשם הרה"ג מו"ה יוסף שטייכל ז"ל מבעלזא, כי גם לצורך שיפוץ הגדר סביב בית החיים בבעלזא, לא הסכים כ"ק מרן מהרי"א ז"ע לקחת ממחללי שבתות. ומעשה שהיה כך היה:

בימי מלחמת העולם הראשונה נשברה הגדר של בית החיים, ורק חלק מן הגדר בצד מערב נשאר כמקדם. פעם הגיעה אשה אחת לילדת בעלזא שהיגרה לארה"ב, שהיתה דרכה לבא לבעלזא מדי פעם בפעם להשתטח על קברי אבותי' הטמונים בבעלזא, וכשהבחינה בחורבן בית החיים אשר נעשה בימי המלחמה, דאבה נפשה על חילול כבוד בית הקברות. וכשרדשה אצל תושבי העיר מדוע אין מי ששם על לב לחזור ולבנות את הגדר מחדש, השיבו לה כי משום חוסר אמצעים אין באפשרותם להחזירו. גמרה האשה בדעתה שכשתחזור לארה"ב תקבץ שם את הסכום הנדרש בכדי לגדור מחדש את גדר בית החיים.

כאשר הסכום הנדרש הי' בידה, שלחה את הכסף לבעלזא, וביקשה מאחז' שישתדל בהחזרת הגדר של בית החיים, למען כבוד המתים ולשמור על קדושת המקום. השיב לה אחז' כי דבר כזה אין בידו לעשות בלא להתייעץ עם המרא דאתרא ה"ה כ"ק מרן מהרי"א ז"ע. כשנכנס למרן הוציע את כל פרטי הענין, השיב לו מרן: עוד אשיב לך תשובה בענין זה.

אחר איזה זמן, כשראה שעדיין לא קיבל תשובת מרן, נכנס שנית למרן והציע לפניו שאלתו זו. אמנם מרן השיב לו שוב אותה התשובה.

כשראה איך שמרן דוחה אותו, תמה מאד, וכי מדוע מדחה אותו מרן מפעם לפעם. הלך ושאל אצל היושבים הראשונים במלכות להבין את פשר הדברים הללו. השיבו לו היושבים הגדולים, כי יען שנתקבץ הסכום מתושבי ארה"ב, ובדאי השתתפו בזה גם יהודים שאינם שומרי שבתות, על כן יתכן שמסיבה זו נמנע מרן מלעשות דבר גדול כזה לכבוד המתים באמצעות כסף הבא ממחללי שבתות.

עבור הוצאות הישיבה

כמו כן הורה מרן בעת שיצאו שליחים בשביל החזקת הישיבה, ראה מכתב הנהלת הישיבה הק' בירושלים אל הרה"ח ר' דוד שפון ז"ל (שנדפס בקובץ 'עתיקות' ח"ג): "כי מע"כ בטח יודע שאין לישיבתנו שלוחים בחו"ל מפני הצוי של כ"ק מרן אדמור"ר שליט"א [מהרי"א ז"ע] שלא ליקח כסף ממחללי שבתות בפרהסי', ורק אל ידידנו אנ"ש עיננו".

בספר 'תורת הבית' (עמוד ר"ח) מובא, שכאשר היה הגה"צ מסונדערלאנד זצ"ל בארץ ישראל, ביקש ממנו כ"ק מרן מהרי"א ז"ע שיראה לקרב את המשולחים לטובת הישיבה המגיעים ללונדון, ושיקחו מעות רק משומרי שבת. נענה הרב מסונדערלאנד ז"ל: הלא כל יהודי הוא בחזקת כשרות? השיבו מרן ז"ל: "יא, יעדער איד וואס איז א שומר שבת איז בחזקת כשרות".

ב. והא כתיב 'ובי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא', וכתיב 'טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם', ותניא טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר, דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר טוב מזה ומזה נודר ומשלם.

המקיים הנדר

גם הקבלה חביב לפני השי"ת

ולכן צריכין לקיים הנדר, ואז מקבלין שחר על הקבלה בפני עצמו, ועל הקיום בפני עצמו, ולעומת זה כתוב גם כן 'דרוש ידרשנו', דרישה על הנדר, כיון שלא קיים היה הקבלה עבירה, ודרישה על שלא קיים הנדר. והאמת כי אם היה הקבלה כראוי וודאי היה מקיים, והוי זה סימן שלא קיבל עליו בלב שלם, וכתוב בקהלת 'כאשר תדור כו' לאלקים כו' לשלמו כי אין חפץ בכסילים' כו', פירושו, אם שהרצון והקבלה שנקרא חפץ הוא חשוב מאד בשמים, אבל לא בכסילים שאין מקיימם, וגם אינו כלל רצון אמת, וזה אין חפץ בכסילים, מכלל שהמקיים, גם הקבלה חביב לפניו יתברך.

שפת אמת (פר' כי תצא תרמ"א-תרמ"ב)

הטוב ביותר

הוא הנודר ומשלם תוך כדי דיבור

טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר. פירוש טוב ממי שנודר ואינו משלם מיד, אלא לאחר זמן, וממי שנודר ומשלם מיד, דהיינו תוך שעה אחת, הוא שאינו נודר כל עיקר, כלומר אינו מזכיר בפיו לשון נדר, לומר הרי עלי, אלא אומר הרי זה, דאין כאן נדר כלל, דברי רבי מאיר.

אבל רבי יהודה אומר טוב מזה ומזה, דהיינו ממי שנודר ואינו משלם אלא לאחר זמן, וממי שנודר ומשלם מיד דהיינו תוך שעה אחת, הוא הנודר ומשלם תוך כדי דיבור, שאומר הרי עלי והחפץ או הכסף בידו, ונותנו תוך כדי דיבור, מפני שזה ב' מצות, האחד מצות הנדר שאמר הרי עלי שחייב עצמו לצדקה, והב' מצות הפרעון שפרע תוך כדי דיבור ישלם נדרו, מה שאין כן אם אמר הרי זה, אין בידו אלא מצוה אחת שהקדיש החפץ או הכסף.

בן יהודע

הנודר בעת צרה

ישלמו מיד טרם ראות ההצלה

פֶּאֶשֶׁר תִּדְרַךְ נֶדֶר לְאֱלֹהִים אֶל תִּאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי אִין חִפְץ בְּכַסִּילִים אֶת אֲשֶׁר תִּדְרַךְ שְׁלָם. טוֹב אֲשֶׁר לֹא תִדְרַךְ מִשְׁתְּדוֹר וְלֹא תִשְׁלָם. (קהלת ה' טז-יז).

הנה כמו זר נחשב, יבוא שלמה ללמדנו מה שכתוב בתורה שהנודר לא יאחר לשלמו, ולא עוד אלא שחוזר ואומר 'את אשר תדור שלם', וגם מה חידוש הוא שטוב לו שלא ידור משידור ולא ישלם, שהרי עבר על לאו, שעל כן הוצרך רבי מאיר לפרש שהוא מקושר אל סוף פסוק הקודם את אשר תדור שלם, ועם שתשלם טוב אשר לא תדור, כמפורש פרק קמא דנדרים (טו), וגם אומר 'אין חפץ בכסילים', ושני כתובים הבאים אחרי אלה משוללי הבנה.

אך יאמר על הרואה מידת הדין באה לפגוע בו, ורואה יסורין מממששין ובאין, ונודר כך

ועל ידי אתערותא דלתתא בסוד מיין נוקבין נתעורר מלעילא מיין דוכרין והשפעות חסדים לכל העולמות עליונים ותחתונים, והמשייע הוא בחינת דכר, והמקבל הוא בחינת נוקבא כנודע, וכביכול כביכול הבורא ב"ה וב"ש לגודל עוצם אהבתו לבני ישראל עם קרובו ולמען טובו וחסדו הגדול, מצמצם את עצמו כביכול וכביכול להיקרא בשם בחינת פלג גופא, ובני ישראל הם בחינת פלג גופא השני, והם בסוד דכר ונוקבא.

וזהו סוד יחוד קוב"ה ושכינתיה, היינו שהקב"ה מייחד את עצמו עם נשמת ישראל וכנ"ל על ידי מעשיהם הטובים, ומשפיע להם חסדים ורחמים לבחינת כנסת ישראל לעילא ותתא, ולכן בכל מצוה ומצוה אנו אומרים לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה וכנ"ל, כו' עיי"ש.

ולרמזו יחוד הקדוש הזה היו הסנהדרין יושבים כחצי גורן עגולה בבחינת פלג, והחצי השני כביכול הבורא הוא הבורא ברוך הוא וברוך שמו, משלים להיות אחדות גמור ואמיתי, והיינו על ידי התורה והמשפט אמת היוצא מפי הסנהדרין לכל ישראל, וכולא ברזא דאחא.

אוהב ישראל שמות פרשת שקלים

ה. והעורבים מביאים לו לחם ובשר בבוקר ולחם ובשר בערב, ואמר רב יהודה אמר רב מבי טבחי דאחאב, על פי הדבור שאני.

זה דרכו יתברך המפליא לעשות נסים בעניינים באלה

נראה לומר בסייעתא דשמיא, מפני שאחאב היה רודף אחרי אליהו להרגו, ובפרט איזבל אשתו שנשבעה על כך, והם מחפשים אחריו לתפשו, לכך לא מבעיא שלא יכלו לתפשו, אלא הוא אוכל ונוון משלהם לחם ובשר בכל יום, ואינם מרגישים ואין יודעים בדבר זה, כי זה דרכו יתברך המפליא לעשות נסים בעניינים כאלה.

וכאשר עשה עם משה בחירו נס פלאי כאשר הושם בתוך התיבה ביאור, שלא שלח מלאכו ליקח אותו ולגדלו במקום אחר, אלא לגל הצלתו על ידי בת פרעה אשר היה חושב להטביעו, והוא עוסק ומשתדל בדבר זה לעשותו בימים ובלילות, עד כי חשב שכבר הצליח בכך והושלך בנהר ואמר האח, ובאמת בתו לקחתו וגדלתו והביאתו לבית אביה והוא יושב בחיק אביה, ולא ידע שזה הוא האיש אשר עתיד להכותו מכות רבות ויוציא את בלעו מפיו, וכן ענין זה עשה השם יתברך לאליהו זכור לטוב. ודע, דודאי קמי שמיא גליא שהיתה שחיטה כשרה, אך אם לא היה מתיר לו הקדוש ברוך הוא לא היה רשאי לאכול.

הקב"ה משנה הטבעיים עבור הצדיק

ומה שהיה הדבר הזה על ידי העורבים ולא על ידי עופות אחרים, להודיע גדולתו של הקדוש ברוך הוא, שמשנה הטבעיים בעבור הצדיק, כי העורב אכזרי על בניו וכל שכן על אחרים, ועם כל זה עתה נהפך לאוהב, להביא טרף לאליהו זכור לטוב.

העורב הוא שליח הדומה לאחאב

ועוד נראה לומר בסייעתא דשמיא, דדייק הכי, מדחזינן שעשה השם יתברך שליחות זו על ידי העורב שהוא עוף טמא והכל שונאין אותו, ולא עשה על ידי יונה או שאר עוף טהור, אלא ודאי דמייתי מבי טבחי דאחאב, ולכן שלח לו שליח הדומה לו, כמו שאמרנו לא לחנם הלך דזיר אצל עורב אלא שהוא מין במינו.

בן יהודע

וכך לצדקה, הוא 'כשתדור נדר לאלהים', הוא מדת הדין שבאה עליך, אל תאמר עד אחר זמן שאראה עצמי ניצול בעצם מאותה הצרה אז אשלם נדרי, כי אם מיד טרם ראותך ההצלה, בעצם תשלם. ולא תאמר הלא חפצי לקיימו, ודי לי החפץ בלבי, ואקיימנו אחר ההצלה, כי אומדן דעת הוא כי לזה כיוון, כי הלא אין חפץ בכסילים, כי אילו היה בא הנדר שלא על חטא, היית מאחר עד שלש רגלים, אך זה בא על שהיית כסיל חוטא, שנכנס בך רוח שטות, שעל היותה מדת הדין באה לפגוע בך ולסלק חרוך, אף אין מספיק לך היות לך חפץ טוב לקיים עד אחר ההצלה בעצם. וזהו 'כי אין חפץ בכסילים' כי אם מיד את אשר תדור שלם.

אלשיך (קהלת ה)

ה. סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה, כדי שיהיו רואין זה את זה.

לעורר אותם שיהיו רואין העולם חציו חייב וחציו זכאי

נראה לומר בסייעתא דשמיא טעם אחר מלבד טעם שרואין זה את זה, והוא כדי לעורר אותם שיהיו רואין העולם חציו חייב וחציו זכאי, ואז יזהרו לעשות משפט אמת, כדי להכריע לזכות.

בן יהודע

צריך טעם ושום שכל למה היו יושבין בסדר זה

הנה כתיב (שי"ה טז) 'שרך אגן הסהר אל יחסר המזג', וזה קאי על הסנהדרין שהיו יושבין כחצי גורן עגולה, כמו הסהר כשאינה במילואה עדיין, וכמאמר חז"ל, אכן הכל צריך טעם ושום שכל למה היו יושבין בסדר זה דוקא כחצי עיגול.

ויש לומר, שזה מרמז על סוד עתיק, איך קודשא בריך הוא וישראל חד אינון, ומתייחדין ומתדבקין כביכול על ידי מצות התורה, כי כבר נתבאר אצלנו כמה פעמים סוד ישראל עלה במחשבה להבראות, והיינו כי עיקר הסכמת הרצון הקדום הפשוט אשר עלה במחשבה הקדומה לכל הקדומים, להאציל ולברוא את העולמות, היה רק על ידי רצון תואר המלכות, כי אין מלך בלא עם, ולזה האציל וברא הבורא ב"ה וב"ש הנכבד והנורא כל העולמות העליונים הקדושים והעולמות התחתונים, והעיקר תכלית כוונת הבריאה היה רק לגלות ולפרסם לכל באי עולם, שיכירו וידעו כי הוא לבדו מלך על כל העולם כולו, בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין זולתו ומלכותו בכל משלה.

וכאשר יקבלו עליהם עול מלכותו, אז רצונו יתברך להיטיב להם ולהשפיע עליהם כל מיני טובות וברכות וחסדים טובים ורחמים כדרכו להיטיב לברואיו, ובפרט לבני ישראל עם קרובו, אשר נשמותיהם חצובים ואחוים ודבוקים בכסא כבודו יתברך, ובפרט שעל ידם נתגלה ונתפרסם אלהותו ומלכותו יתברך לכל באי עולם, וכל ההשפעות טובים וחסדים ורחמים הנשפעים ומאירים לכל העולמות, הוא רק על ידי בני ישראל שמקיימים מצות התורה ומעשים טובים ועסקם בלימוד התורה.

בשפת צדיקים

עובדין קדישין מהילולא רצדיקיא
במשנת רבוה"ק מבעלזא

הגה"צ רבי צבי קינסטליבער זצ"ל אבר"ק סעבען, ובעל 'באר צבי' / ז' אדר א' תשכ"ה

נולד בשנת תרל"א, בעיירה האנשוויץ, לאביו מוה"ר אריה ז"ל, ולאמו מרת שרה ע"ה, בת מוה"ר יצחק וואלדמאן ז"ל, כבר בילדותו ניכר בכשרונותיו הנדירים, ובתפיסתו המהירה ובהבנתו העמוקה, וזכרונו הנפלא ושקדנותו הנשגבה, אשר על כן כבר בהיותו בן תשע שנים נכנס ללמוד בישיבתו של הגה"צ רבי אליעזר חיים דייטש זצ"ל, הרב דמתא, בעמח"ס שו"ת פרי השדה, בהיותו בן ארבע עשרה שנים עבר ללמוד בישיבתו של הגה"ק בעל 'ערות הבושם זצ"ל בהומנא, וכאשר עבר 'ערות הבושם' לקליינווארדיין, עבר אתו גם תלמידו רבי צבי, ובשנת תרנ"א עלה ונתעלה לישיבת בעל 'שבט סופר' בפרעשבורג, כאשר שמעו כבר הולך לפניו באותו זמן, הוא עשה חיל בלימודיו ועלה במעלות התורה וההוראה, עד שהוסמך מאת רבותיו בעל 'השבט סופר', בעל 'ערות הבושם', וכן ע"י הגה"צ רבי יהודה גרינפעלד זצ"ל אבר"ק סעמיהאלי, והגה"צ בעל 'לבושי מרדכי' זצ"ל ממאד, ביום י"ד אלול שנת תרנ"ו נשא את הרבנית מרת הענא ע"ה, בת הנגיד מוה"ר יצחק הכהן הענדלער זצ"ל מביירוויץ, ומשך שבעה שנים היה סמוך על שולחן חותנו, שכלכלו וסיפק כל הצטרכותו, בתחילה לא רצה ליהנות מכתרה של תורה, אבל לאחר שהתמוטטו נכסי חותנו, הוכרח לענוד נזר ועטרה, ובשנת תרס"ג נתקבל לרבנות ק"ק שטעטקאוויץ, וכעבור שנה עלה ונתעלה לשרת בקודש בק"ק באנפי-הוניה, שם ייסד ישיבה והעמיד תלמידים הרבה, בשנת תרע"ט נתקבל לכהן פאר ברבנות העמענשטעדט [-סעבען], וגם שם ייסד ישיבה גדולה, וכמעשהו בראשונה כן מעשהו בשניה, במשך אותן שנים התקבל גם לראש בית הדין של פאפא, וכן ברבנות ק"ק אוהעל, אבל עם כל זאת לא אבה להעתיק את משכנו, ביום י"ט סיון שנת תש"ט עזב את ביתו ועלה יחד עם משפחתו לארץ הקודש, והתיישב בעיר הקודש ירושלים ת"ו, שם הסתגר בארבע אמות של הלכה, והתרחק מכל עניני שררה והנהגה, אבל למרות כל זאת כיבדו אותו כל גדולי וצדיקי הדור, והכבוד רדף אחריו, לבלי שבת קודש ד' אדר שנת תשכ"ה הרגיש שלא בטוב ונלקח לבית החולים, בימים שלאחר מכן השתפר מצבו ואף ירד ממיטת חוליו, אבל אור ליום שלישי ז' אדר א' עלתה נשמתו לגנוי מרומים.

תחילת הקדושה

דבוק ומקושר היה רבי צבי ברבוה"ק מבעלזא זי"ע, תחילת הקדושה בהתקשרותו אל כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, ולאחר מכן בצל כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, ובנו אחריו כ"ק מרן מהר"א זי"ע, אודות אופן התקשרותו לבית בעלזא סיפר חתנו הגה"צ רבי בצלאל שטערן זצ"ל: "שמעתי מפ"ק, כי כאשר נסע הגה"ק הרבי יהושע מבעלזא זצוק"ל, לרגל מחלתו אל הרופאים לווינה, שלח רבו הגה"ק בעל שבט סופר זצוק"ל אחדים מטובי הבחורים שבישיבתו לווינה, לבקר את הגה"ק מהר"י הנ"ל ולדרוש בשלומו בשליחותו, וגם הוא מו"ח זצ"ל הי' ביניהם, כאשר הגיעו לשם והגידו כי באו בשליחות רבם הבעל שבט סופר, קבלם הגה"ק הנ"ל כאהבה רכה, ודיבר אתם גם קצת דברי תורה, מאז נתקשר כמו"ח זצ"ל אל בית אדמו"ר"י בעלזא, נסע אח"כ אל בנו הגה"ק הרבי יששכר דוב זצוק"ל לבעלזא, ושוב הסתופף גם בצל אדמו"ר הגה"ק הרבי אהרן זצוק"ל בארה"ק בתל אביב ובירושלים ת"ו" (הקדמה לספר 'באר צבי').

רוח הקודש הופיעה

על אודות אותו ביקור ראשון בצל מרן מהר"י זי"ע, סיפר עוד תלמידו הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמאן זצ"ל, כפי ששמעו מרבו בעצמו שסיפר לו, שבאותה נסיעה ראה רוח הקודש אצל כ"ק מרן מהר"י זי"ע, כי היה אחד מן הבחורים שהפליג במנהגי חסידות, ובלשוננו א גרויסע פרומעה, כגון שלא דיבר רק בלשון הקודש, וכיוצא בדברים כאלו, ואעפ"כ כשנכנס לקבל את פני מרן, והושיט לו את ידו לשלום, לא החזיר לו מרן את ידו הקדושה, ויהי לפלא על שהתנהג כך דוקא לאותו לא בחזר שהיה מפורסם כחסיד ופורוש, אמנם לא עברו ימים מועטים, ולבסוף נתברר שהלה היה צבוע, ולא היה תוכו כבדו, כי היה רקוב ומושחת בפנימיותו, ולאחר זמן פרק מעל עצמו

לבעלזא אל כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, לשאול בדבר כדת מה לעשות, ואכן כן עשה, הוא נסע לבעלזא, וסיפר למרן מהרי"ד זי"ע כל הנ"ל, בתוך הדברים הוסיף וסיפר עוד, שכאשר רצה לטבול במקוה ביום שב"ק, אמר לו הדיין שהמקוה סגורה בשב"ק מחמת הלכות שבת, כאשר גמר שאלתו אמר לו מרן בהאי לישנא: "אודות הבימה, קען מען שמועסן, אמנם בעיר שהמקוה סגורה בשבת ראט איך דיך נישט, צו זיין דארט א רב" (שיח זקנים, חלק ג, עמוד רה).

בארץ הצבי

לאחר עלותו לארץ הקודש המשיך להסתופף בצל קדרו של כ"ק מרן מהר"א זי"ע, אשר הוא מצידו היה מכבדו בכבוד גדול כערכו הרם, כאשר היה מגיע הורה מרן להושיבו על יד ימינו, ואף היה מכבדו לברך על הכוס, כאשר רבי צבי היה רגיל לאחר מכן לברך ולומר: "יישר כח" רבי צבי היה יושב משך כל הזמן בהכנעה גדולה וביראת הכבוד, כשהוא מסובב פניו כלפי מרן, ולא הוריד עיניו מפני קדשו.

בכל בוחו ומאודו

לאמיתו של דבר היה משתוקק תמיד ללכת לעריכת שולחנו של מרן, אלא שלא תמיד היו כוחותיו עמו, גם כאשר כבר החליט ללכת, וניסו להניאו שיזוהר על בריאותו ושלא יתאמץ, השיב שגם מרן בעצמו אין לו כח, ובכל זאת הוא יכול להיות ולהגיע ל'ישי', ואם כן גם הוא יכול... אמרו לו שוב, שבשלמא מרן נמצא כל הזמן בחדרו, ורק בעת עריכת הטיש הוא יוצא, ואילו הוא גם לאחר שיבוא עדיין יצטרך להמתין זמן רב, השיב: "וכי מאי נפקא מינה אם אחכה ואפתח בינתיים איזה ספר?".

בשעה שהצדיקים מתפללים

רבי צבי כשלעצמו היה מקפיד על מאד על תפילת מנחה בזמנה קודם השקיעה, ופעם אחת כאשר איחרו לבוא הבחורים לביתו לתפילת מנחה, היה בפחד גדול לבל יאחר את זמן תפילת המנחה, עד שכבר רצה להתפלל ביחידות, אזי שאלו אותו: הלא אתמול התפללת אצל הרבי מבעלזא בשעה מאוחרת, השיב רבי צבי: "כשאני עם הרב, אזי כשהרבי מתפלל זה הזמן של תפילת מנחה, אבל כשאני בביתי אני משועבד לשו"ע".

מדברי תורתו

ירא משה את כל המלאכה וגו' ויברך אותם משה (לס, מג). ברש"י אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ר"ל בעניני הגוף שהוא מעשה ידיכם, יהי ג"כ השכינה, שורה ותשגיחו שיהיו כוונתכם לשמור הכל כדת של תורה, ח"כ המדרש בפרשתנו כשעשו ישראל את המשכן יש מהם שהביאו מעצמן, ויש מהם שלא הביאו אלא ממה שהי' מונח לפניכם, והכוונה שבאמת צריך האדם לידע שאת שהוא שלו אינו שלו, רק הוא כגזבר, וז"ש שהביאו ממה שמונח לפניכם, שהי' נחשב אצלם כספם וזהבם כאילו אינו שלהם, רק מונח לפניכם, וזה המדרש הגבוהה, אבל אצל ההמון היו חושבים שהוא שלהם, ע"ד כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, וז"ש שהביאו מעצמן ר"ל משל עצמן, וזה שבירך אותם משה יהי רצון שתשרה שכונה במעשה ידיכם, ר"ל אצל אותן חושבים שהוא מעשה ידיהם, הוצרך לברכם שתשרה שכינה, ואל יטעו בוה, ואז יהי' משכן העדות, כמ"ש רש"י שם עדות לישראל וכו' שהרי השרה שכינתו ביניהם.

(באר צבי, פרשת פקודי)

עול תורה בפרהסיא, ומרן בקדושתו כבר הרגיש כן מאז (מפי ספרים וסופרים, חלק ב).

עולים ויורדים בו

רבי צבי אף שמע מרבו הגה"צ רבי אליעזר דייטש זצ"ל אב"ד באניהאד, ובעמח"ס פרי השדה, אודות מעלתו וקדושתו של חצר הקודש בבעלזא, ומעשה שהיה כך היה, בעיר האנשוויץ גר איש אחד אשכנזי-דייטשל, שהיה זקוק לישועה, ואמרו לו שבבעלזא פועלים ישועות, ביקש הלה מהגאון בעל פרי השדה שישע עמו לבעלזא על חשבונו, בעל פרי השדה שמח מאוד שיש לו הזדמנות ליסע לבעלזא, ונסע עמו אל כ"ק מרן מהר"י זי"ע, כשהגיעו שם ראה ילדה אחת מסתובבת, ומתוך גרונה היו שומעים קולו של חזן, זה היה דיבוק, ואמר הרב אל האיש האשכנזי: "המשכילים אומרים שמעולם לא חזרה נשמה מן השמים, בבעלזא רואים שיש נשמות שבאות בחזרה מן השמים..." (שיח זקנים).

מה מקוה משה...

כאמור, לאחר הסתלקות כ"ק מרן מהר"י זי"ע דבק רבי צבי בכ"ק מרן מהרי"ד זי"ע והתקשר אליו בכל נימי נפשו, והיה נוהג לנסוע לבעלזא לשבת פרשת פינחס מאחר זה כולל את כל המועדים (הקדמת באר צבי, בשם הגה"צ רבי אליעזר דוד זצ"ל), וסיפר תלמידו הגה"צ רבי אליעזר דוד פריעדמאן זצ"ל, ששמע מרבו, שכאשר היה דיין בעיר הוניה, קיבל הצעה לרבנות בעיר פאפא, אבל הבימה שם היתה מונחת על יד העמוד כמנהג המתחדשים, מאידך גיסא הדבר היה שם באופן כזה עוד לפני שהגדולים אסרו להתפלל בבתי מדרשות כאלו, והנה כאשר הוצע לפני הרבנות בעיר פאפא נסע לשם לשב"ק והתאכסן אצל הדיין דשם, אבל כיון שראה שהבימה עומדת כנ"ל סמוך להעמוד, אמר לראשי הקהל שיסע

אליבא דהלכתא

בירור הלכה בעניני דיומא

הרב יהודה בראנסדאפער שליט"א • לונדון

בתיבת השם

למה בתיב ויכתבו בציץ בל' רבים

בפרשתו (ל"ט, ל): ויעשו את ציץ נזר הקדש זהב טהור ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש לה'. והנה המפרשים תמחו מה שנא' בל' רבים, ויכתבו, ומו"ר הגה"ח רבי יוסף מרדכי וויס ז"ל בס' הנפלא אבן יהושע, הביא תירוץ הגאוני של הרה"ק האמרי אמת מגור ז"ל ע"ז, והוא לו נדפסה בס' ליקוטי יהודה עה"ת בפרשתו, ונצטט דבריו ומה שפלפל בחכמה באבן יהושע ע"ז.

השם נכתב בבת אחת

וז"ל בלקוטי יהודה: ויכתבו עליו וגו' קודש לה', כ"ק אדמו"ר זצ"ל מגור אמר אי' בגמ' יומא (ל"ח): ת"ר בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב אמרו עליו שהי' נוטל ד' קולמוסין בין אצבעותיו, ואם היתה תיבה של ד' אותיות הי' כותבה בבת אחת וכו', ובתוס' יו"ט על המשנה ביומא (פ"ג מ"א) שם (בשם היפה מראה) מפרש ז"ל: פי' ביפה מראה דבתיבת השם הקדוש נראה דניחא שיהא כולו נכתב בבת אחת שלא יהיה רגע שיהיה השם חסר, ע"כ.

כשכותב שם הוי"ה נמצא מוחק ח"ו בשם י"ה

ובמנחת חינוך (מצוה תל"ז א' א) מבאר דבריו ז"ל: לכאורה קשה לי דבכותב שם הוי"ה ב"ה דכותב י' ה' והוי שם ואח"כ כותב ה' ובאותו רגע הוי קלקול כי אין זה שם אלא אח"כ כשכותב ה' האחרונה נגמר השם ונהי דזה הוי מקלקל ע"מ לתקן מ"מ בודאי לכתחלה אם יש תקנה שלא לקלקל כלל ודאי עדיף ו"פ, וע' בנדרים דלא יאמר לד' אטאת כו' ה"נ אפשר ח"ו לא יגמור מקלקל השם י' ה' ולמה לא התקינו חז"ל בכותב שם הוי"ה ב"ה דיכתוב ה' לבסוף ויכתוב תחלה אותיות ה"ה ואח"כ יכתוב ה'י בראש התיבה ונגמר השם ובזה אין שום מכשול ומזה ראה ברורה דהשם צריך להיות כסדרן,

וממשיך המנח"ח: ועי' בנודע ביהודה מהדו"ק (חיו"ד ס' ע"ו) דמביא בפשיטות דהשם צריך להיות נכתב כסדר, ובאמת לא מצינו זה בשום מקום, ולפמ"ש יש מאנן ראי' ברורה מדלא התקינו חז"ל כן ע"כ מבואר דהי' אסור לכתוב בסוף מחמת שלא כסדרן, ועי' בס' יהושע שכתב גם כן על ד"ז דלא נמצא בשום מקום, ולפי עניות דעתי הוא ראי' ברורה. ובה ניחא לי מאי דחז"ל מגנין בן קמצר דלא רצה ללמד על מעשה הכתב ומאי נ"מ עי' בתו"ט ולפי מה שכתבתי [ניחא] דהיה כותב שם הקדוש בב"א ולא היה כאן קלקול רגע אחת משא"כ כשאנו יכול לכתוב בב"א, דאי אפשר בענין אחר וכן קמצר היה כותב בשלימות ע"כ מוכיחין אותו לגנאי ע' ביומא ועי' שם בתו"ט וכן קמצר היה כותב תיבה בת ד' אותיות בב"א ע"ש. עכ"ד הנעומים,

ובס' ליקו"י שם הוסיף ע"ז וכתב: והוסיף כ"ק אדמו"ר זצ"ל מגור ואמר שלפ"ז מיושב מה שכתוב גבי הציץ ויכתבו עליו וגו' קודש לה',

של טבל ואמר מעשרות של זו בזו ושל זו בזו, א"ר יוסי בר' חנינא על הראשונה עובר בעשה ועל השני' בעשה ולא תעשה. ומפרשין שם: על הראשונה ארישא דקאמר של זו בזו א"כ קבע שני שמות של מעשרות מעשר ראשון ומעשר שני כאחת והרי כאן עשה, לפי שצריך להפריש כסדר בתחלה מעשר ראשון ואח"כ מעשר שני שלהן, וכדתנן לקמן (בפ"ג דתרומות) שאם הקדים מעשר שני לראשון עובר בל"ת שנאמר מלאך ודמעך לא תאחר, ומפרש הנפש ח"י דבהפריש מעשר ראשון ושני כאחד עובר בעשה דצריך להקדים של מעשר ראשון קודם, אף דבל תאחר ליכא שלא הקדים מעשר שני למעשר ראשון, עכ"ז גם לא הקדים מעשר ראשון למעשר שני, ומדחיינו דבל תאחר ליכא שלא הקדים המאוחר א"כ ראייה מזה לשיטת המנ"ח דבבת אחת חשוב כסדרן ומשום הכי אינו עובר בלאו, וא"כ ממילא י"ל כשיטת הגינת וורדים הנ"ל דבעינן בכתב השם כסדרן ואפילו הכי כשר בבת אחת. (הג"ה. עי' בפנים בנפש ח"י שם משמע קצת דהרא"י הוא להיפוך מדעובר בעשה משמע דב"א אינו כסדרן)

אולם העיר הגאון מטשעבין ז"ל: הנ"ל די"ל דאין ראייה משם, דהנה שורש מחלוקתם על כרחך הוא כן, דדעת המנ"ח ז"ל הוא דבכל דבר דבעינן כסדרן עיקר הקפידא הוא שהדבר השני או אות השני לא יהיה מוקדם קודם הראשון, ועל כן אם כתב בבת אחת כיון דעכ"פ האות השני אינו קודם מהאות הראשון שפיר כשר והוי כסדרן, אולם דעת הדברי חיים זצ"ל הוא דבכל דבר דבעינן כסדרן, כל העיכוב הוא שהאות הב' יהיה נכתב מאוחר מהאות הראשון, והאות הא' מוכרח להיות מוקדם, וא"כ בבת אחת כיון שהאות הב' לא נכתב מאוחר חשוב שלא כסדרן, ועל כן שפיר מוכח מבין קמצר דלא בעינן בכתב השם כסדרן. וא"כ י"ל לפי"ז אין ראייה מתוס' תמורה דף ד' הנ"ל, דלעולם י"ל דבת אחת לא חשיב כסדרן, והא דאינו עובר בהפריש המעשרות בבת אחת בלאו, משום דהתם כתיב מלאךך ודמעך לא תאחר [שמות כ"ב, כ"ח], א"כ הרי נכתב בפירוש דעיקר העבירה היא אם מאחר המלאך, וא"כ שפיר אם הפריש בבת אחת לא חשיב כמאחר, והוי כמו דאמרין בש"ס כריתות דף כ' ע"א קמ"ל נהי דאקדומי נמי לא מקדים אחורי נמי לא מאחר עי"ש, משא"כ הכא שפיר י"ל דבת אחת לא חשוב בכלל כסדרן כהדברי חיים. עכ"ד.

הוי"ה בבת אחת הוא היחוד האמיתי

ובספ"ק ישמח משה (פר' נצבים ד"ה ומקודם שנפרש), מבאר באו"א ענין כתיבת השם בבת אחת ונצטט מלשון הזהב הכתובים באר היטב בספרו שם: כי ידוע שהוראת שם הוי"ה ב"ה, הוא היה הוי"ה וכמבואר בשו"ע או"ח סימן ה', וחת ראי' לידע לכל בר דעת, כי אינו נפרד עבר מהוה ועתידי כאחד לפניו ית', וכל מה שהיה, הוא הוה ועתידי להיות כאחד לפניו ית', וכל מה שעתידי, הוא היה והוה. בהמשך מבאר שענין זה הוא בחינת יחוד האמיתי: כי כל דבר בזמן היותו הוא לפעמים 'היה' 'הוה' ו'יהיה', דהיינו, כל זמנו, מלבד הרגע הראשון אשר בו נוצר, כי אז לא יצדק 'היה', ורגע האחרון אשר בו נפסה, שאז לא יצדק עליו 'יהיה'. אבל השי"ת הוא תמיד היה הוה ויהיה, שאין לו ראשית ולא תכלה. וא"כ ההפריש הוא, שבכל הנבראים נפרד היה מן הוה ויהיה, דהיינו, אחר שנפסד יתכן לומר היה, אבל לא הוה ויהיה, המשך בעמוד ח'.

ואי' בספר חסידים החדש (מהדו' מקיצי נרדמים, סי' תתתקס"ה) מש"ה נאמר בלשון רבים ויכתבו לימד שבפני רבים נכתב השם כגון בעשרה וכתב (ויקרא כ"ב, ל"ב) ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכך היו הראשונים עושים כשכותבין ספר תורה היו כותבין השמות בעשרה צדיקים וכו' עי"ש, משום דאין דבר שבקדושה פחות מעשרה עי"ש, ולפי הנ"ל אפשר לומר שלכן נכתב בלשון רבים ויכתבו לפי שהיו צריכין ד' אנשים לכתוב את השם בבת אחת וגו', ביאו"ד שבצאלא עשה כן שלקח ד' אנשים שיכתבו בב"א משום חשש מחיקת השם שנוכר לעיל. ודפח"ח.

שינוי כתב בכתבית סת"ם

ובס' אבן יהושע פלפל בזה, דהנה בכתבית סת"ם ודאי אינו ראוי לעשות שיכתבו כמה אנשים תיבה אחת כמבואר בש"ך בירור דעה (סי' ר"פ סק"ט) דכשצריך להחליף יריעה בס"ת, נראה שטוב שסופר הראשון יכתבם אם אפשר, שלא יהא שינוי בכתב, וכ"ש כאן בתיבה אחת, ע"ז כתב באב"י: דבמלאכת המשכן שאני, עפי"ד האוהה"ק בפר' ויקהל (ל"ו, ח) שכתב: ויעשו כל חכם לב. פירוש הגם שהעושים רבים הם אף על פי כן היתה המלאכה נעשית כאילו עשה אדם אחד, והכוונה בזה כי כשיעשו המלאכה רבים על כל פנים ישתנה תואר מלאכת זה מזה ולא תדמה למלאכה שיעשנה כולה אומן אחד, והשמיענו הכתוב כי מלאכת המשכן שלימה היתה גם בבחינה זו כי הנותן חכמה בהמה השוה אותם בהתבוננות החכמה שוה ודומים כולם לאיש אחד, ע"כ. ועפי"ד מובן שבמלאכת המשכן אין חשש בעשיית כמה אנשים שיהא שינוי במראותו ודפח"ח.

אי בבת אחת נקרא כסדרן

והנה הגאון מטשעבין בשו"ת דובב מישרים (ח"א ס' י"ח) דן בשאלה אי בבת אחת נקרא כסדרן או לא ומבאר סברת המחלוקת ז"ל: ועל דבר שאלתו אם יש לחוש לדברי שו"ת גינת וורדים [או"ח כלל ב' סי' י"ב] שהחמיר בשם הקדוש שנכתב שלא כסדרן בספר תורה אפילו בדיעבד, וכ"ת האריך בטוב טעם והביא משו"ת דברי חיים [ח"א יו"ד סי' נ"ז] שחולק ע"ז, והביא ראייה מש"ס יומא [ל"ח ע"ב] מבין קמצר שהיה כותב את השם בבת אחת אלמא דלא בעינן כסדרן, אולם המנחת חינוך מ' תל"ז סובר דבבת אחת הוי כסדרן, והביא מש"ס הלז ראייה להיפוך דבעינן כסדרן, דלהכי נשתבח בן קמצר משום דבכל כותב יש חשש מוחק משא"כ בכותב בבת אחת עי"ש.

והנה מאז שמעתי בשם הגאון נפש חיה מקאליש זצ"ל [עי' שו"ת נפש חיה יו"ד סי' פ"א] שהעיר מדברי התוס' תמורה דף ד' [ע"א] דמבואר שם בד"ה ואתמר, ד' הירשמי במס' דמאי (פ"ו, ה'): בהיו לפניו שתי כלכלות

אזא נתיבות !?!... [האם יש כזה נתיבות], והוציאו את החור"מ סי' רל"ד ועיין מון טובא בנתיבות וחזר על דבריו הקדושים "וכמאן דלא עבר דמי", בתמיהה,

ואמר אחד, מבארים שהנתיבות מתכוון שאיסורים דרבנן אינם איסורים עצמיים אלא רק ההמראה, ומלמל מון זיע"א לעצמו כמה פעמים, "איסורים דרבנן הם ג"כ איסורים עצמיים", וסתם ולא פירש כל מה שעבר אז במחשבתו הקדושה, רק חזר ואמר כמה פעמים כנ"ל כמדבר אל עצמו, איסורים דרבנן הם ג"כ איסורים עצמיים, וגם חזר כמה פעמים בלשון תימה על לשון הנתיבות, "כמאן דלא עבר דמי"? !...! עכ"ד הגרש"א שליט"א.

ע"כ מן המכתב שבסוף ספר בארות יצחק.

ואמנם מדברי הגאונים הנ"ל נראה שהתקבל חידושו של הנתיבות באחרונים, אלא דכאמור צע"ג מדברי הגמ' בסוגיין.

יחוד האמיתי, אבל מכיון שאין הפה יכול לדבר כן, ואי אפשר מבלי הקדמת אות לאות, לכך אסור, כי הוא כפירוד ח"ו, לכך זה שמי לעלם כנ"ל, וכהן גדול ביום הכיפורים הוא שכינה מדברת מתוך גרונו, כמו שאמר הקדוש האר"י זצוק"ל (ראה פע"ח שער יוה"כ פ"ב) על אמרם (יומא טו) 'היה יוצא מפי כהן גדול' כו', וכן מורה מאמר הפסוק (שמות כ) 'בכל מקום אשר אזכיר את שמי, 'אזכיר' ולא 'תזכיר', כי השי"ת לבד הוא המזכיר, ולכן היה נשמע קולו ביריחו (יומא לט), שאין זה בכח של בשר ודם. עד כאן דברי הקדוש האר"י וש"י. ואם כן ודאי דלא היה שם שום הקדמת אות לאות, רק הכל כאחד כיון שהשכינה הוא מדברת, מה שאין הפה של בשר ודם יכול לדבר כן כנ"ל. ומסיים דבריו לעניינינו: ואם כן בעת הכתיבה הוא רב חסד מהשי"ת, שהותר לנו לכתוב שמו הקדוש, אף שאי אפשר בלי הקדמת אות לאות בכותב אחד, וד' כותבין הוא נראית פירוד יותר, כדי שלא ישתכח וישתקע מאנתו ח"ו לגמרי השם הקדוש הזה המחיה כל העולמות, אבל אם היה אפשר לכתוב מבלי הקדמת אות לאות, רק ד' אותיותיו כאחד בבת אחת בד' קולמסים והכותב אחד, ודאי מה טוב ומה נעים, ומדרגתו של שם הנכתב הזה, ודאי רבה למעלה ראש עד אין חקר ואין סוף ואין מספר ואין ערך, כי הוא היחוד האמיתי. לכך בן קמצר שהיה יודע לעשות כך ולא רצה ללמד, עליו נאמר 'שם רשעים ירקב', כי הוא מונע בר וברכה ושפע טוב לבית ישראל שפע קודש ממקום קודש יהלך גבוה על גבוה.

וברגע האחרון יתכן לומר היה הוה, אבל לא יהיה, וברגע ראשון יתכן לומר הוה היה, ולא היה. וקודם היות, יתכן לומר יהיה, אבל לא היה הוה, וא"כ נפרדים זה מזה, שפעמים יפול שם זה לבד, ופעמים זה השם לבד. אבל בהשי"ת אינם נפרדים זה מזה בשום פעם, כי תמיד יתכן לומר עליו היה הוה ויהיה, כי אין לו ראשית והתחלה ולא תכלית, והבן זה כי תמיד הוא היה ויהיה והוה, וכו', ותמיד הם אחדים זה בזה. וכותב הישמח משה: ונראה לי שזה אחד מן הטעמים, שאסר לנו להזכיר שם הויה-ב"ה ככתבו, כאמרם (פסחים ג) 'זה שמי לעלם' (שמות ג טו), משום דאי הוה אפשר להוציא כל השם כאחת בלי הקדמת אות אחת לחברתה, להורות כי אין העבר קודם ולא העתיד מאוחר, הוה שרי, כי הוא

בית המדרש דהסידי בעלזא "היכל אהרן"
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר ממכנובוקא בעלזא שליט"א
זואן לעריוס סטר. 38-40 אנטווערפן יצ"ו

ערב שב"ק פר' פקודי - חזק תשפ"ד
כוס תנחומים
בשם המתפללים ובאי בית מדרשינו שיחיו משתתפים
אנו בצער

של ידידינו מראשי החבורה וממייסדי בית מדרשינו
הרה"ח ר' ישראל אהרן אליעזר
הכהן גרינפעלד שליט"א
ומנב"ת שתחי'

באבידת בתם היקרה והחשובה ע"ה
תנחומנו להורי' שיחיו
ולבעלה הרב רבי אנשיל קאליש שליט"א
וכל יז"ח וכל הנלוים אליהם
בתוך שאר אבלי ציון וירושלים תנוחמו, ויקוצו וירננו כל
שוכני עפר ונזכה במהרה לנחמת ציון וערי'
הגבאים והמתפללים

נדבת
הרה"צ ר' ישכר דוב שליט"א
בן כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
בני ברק
לרגל שמחת נישואי הבת שתחי'
עב"ג החתן המו"מ בתוי"ש
הרב מנחם נחום טווערסקי שליט"א
יה"ר שירווח מהם ומכל יוצ"ח רוב תענוג ונחת דקדושה
מתוך גופא ונהורא מעליא

סדר ימי השמחה בתצה"ק
שמחת נישואי
נבדת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
הכלה בת הרה"צ ר' ישכר דוב שליט"א
חהנן הגה"צ אב"ד מאקאווא ב"ב זצ"ל
עב"ג
חהנן הרב מנחם נחום טווערסקי שליט"א
בן הרה"צ ר' שמואל בנימין שליט"א

שבת שבע ברכות
בהיכל הגרויסע שטוב

שב"ק פר' פקודי
מנחה ערש"ק - בשעה 5:20
עריכת שוה"ט - בשעה 9:45
תפלת שחרית - בשעה 8:30
מנחה וס"ג - בשעה 5:10

ובכן צדיקים ידאו וישמחו
וישרים יעלוזו וחסידים ברינה יגילו

נדבת
הרב ישראל סופר שליט"א
בני ברק
לרגל שמחת הולדת הבת שתחי'
יה"ר שיזכה לגדלה לתורה ולחופה
ולמעש"ט ולרווח ממנה ומכל יוצ"ח
רוב תענוג ונחת דקדושה מתוך
בריית גופא ונהורא מעליא

נדבת
הר"ר של"ו (ב"ד אברהם שמואל)
בראנדער הי"ו
בני ברק
לרגל שמחת הולדת הבן נ'י
יה"ר שיזכה לגדלו לתורה ולחופה
ולמעש"ט ולרווח ממנו ומכל יוצ"ח
רוב תענוג ונחת דקדושה מתוך
בריית גופא ונהורא מעליא

נדבת
הרה"ח ר' אהרן הערצל הי"ו
חיפה
לרגל שמחת הולדת הבן נ'י
יה"ר שיזכה לגדלו לתורה ולחופה
ולמעש"ט ולרווח ממנו ומכל יוצ"ח
רוב תענוג ונחת דקדושה מתוך
בריית גופא ונהורא מעליא

נדבת
הרה"ג ר' מרדכי ווייס שליט"א
לינדון
לרגל שמחת נישואי הבת שתחי'
עב"ג נ"י
יה"ר שירווח מהם ומכל יוצ"ח רוב
תענוג ונחת דקדושה מתוך בריית
גופא ונהורא מעליא